

مبانی و آثار ناشی از الزامات مقرر در ماده هشتم کدهای جهانی اخلاق گردشگری در حقوق ایران و فرانسه

مجید احمدی^۱

محمدحسین جعفری^۲

ایرج حسینی صدرآبادی^۳

تاریخ دریافت: ۹۹/۲/۱۲

تاریخ پذیرش: ۹۹/۵/۲۶

چکیده

گردشگران به عنوان یک انسان در هر کجا که باشد از حقوق اساسی انسان برخوردار است و سیستم حقوقی باید راهکارهای عملی برای تضمین حقوق وی ارائه دهد. ماده ۱۲ میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی و ماده ۱۳ اعلامیه جهانی حقوق بشر حق آزادی حرکت در مرزهای هر کشوری را مشخص می کند. از جمله الزامات رعایت اصل آزادی، شناختن حق گردشگری برای یک شخص و شرط حق گردشگری به منزله به رسمیت شناختن حقوق عمومی و خصوصی گردشگر است، بنابراین می توان اصل آزادی انسان را نیز یکی از مبانی حقوق گردشگران دانست. در این مقاله، مبانی و آثار ناشی از الزامات مقرر در ماده هشتم کدهای جهانی اخلاق گردشگری در حقوق ایران و فرانسه مورد بررسی قرار گرفته است. با توجه به بند اول ماده هشتم کدهای جهانی اخلاق و بند ۱۳ اعلامیه جهانی حقوق بشر؛ در ایران و فرانسه بر اساس نظریه آزادی ورود گردشگران با رعایت مصالح کشور، دولت‌ها با توجه به نظم عمومی و امنیت اقدام به پذیرش بیگانگان کرده و به آنها اجازه عبور و مرور آزادانه می دهند.

کلید واژه‌ها: گردشگری، اصول اخلاقی، توسعه پایدار، حقوق گردشگران

^۱ دانشجوی دکتری حقوق عمومی واحد یزد، دانشگاه آزاد اسلامی، یزد، ایران

^۲ دکتری حقوق عمومی، گروه حقوق واحد یزد، دانشگاه آزاد اسلامی، یزد، ایران (نویسنده مسئول)

vakeel@gmail.com

^۳ دکتری حقوق عمومی، عضو هیئت علمی دانشگاه علوم قضایی و خدمات اداری Iraj.sadrabadi@gmail.com

گردشگری^۱ یکی از نمادهای عصر تمدن است (لانکوار، ۱۳۸۱: ۱۰) در جهان امروز با همگانی شدن جهانگردی و به وجود آمدن بسترهای مناسب برای سیر و سفر در کشورهای مختلف و تشکیل و تاسیس سازمان جهانی جهانگردی^۲ معنا و مفهوم جهانگردی تغییر یافته و جهانگردان علاوه بر حقوق طبیعی خود از حقوق جدید و امتیازات ویژه برخوردار شده‌اند.

قوانین و مقررات از ورود گردشگران و رونق گردشگری خارجی حمایت می‌کند که از حقوق آنها حمایت می‌کند (افضلی، فرجی و شعبانیفرد، ۱۳۸۹: ۱۲۰). برای اهداف اقتصادی و بازگرداندن عظمت ملت‌ها در صحنه بین‌المللی ضرورت اساسی است و ورود گردشگران به هر کشوری در کنار وجود جاذبه‌های گردشگری (اعم از طبیعی و انسانی) نیاز به پیش شرط‌هایی دارد که مهمترین آنها رعایت اصولی است که قوانین جهانی اخلاق گردشگری را اداره می‌کند.

تهیه قوانین و مقررات الزام‌آور خشک و بی‌روح در قالب استانداردهای اخلاقی برای همه مقاصد گردشگری در واقع هویت متنوع و تجارب مختلف گردشگران را از گردشگران محروم می‌کند و مقاصد را مشابه می‌کند. بنابراین، قوانین اخلاقی مورد نیاز که باید توسط جامعه میزبان و میهمانان رعایت شود، باید بومی سازی شده و براساس ویژگی‌های اجتماعی و فرهنگی هر مقصد باشد.

احترام به خارجی‌ها از زمان‌های بسیار قدیم مورد توجه قرار گرفته و مقررات مناسب وضع شده است (تقی‌زاده انصاری، ۱۳۷۹: ۱۷). شرط احقاق حقوق گردشگران این است که هر کشوری بتواند حقوق جهانگردی و جهان را رعایت و اجرا کند. حداقل حق گردشگر در کشورها حق دیگری است که آزادی‌های اساسی انسان است. این حق ورود و اقامت در کشور دیگری برای وی مجاز نیست و زندگی و دارایی وی در کشور محل اقامتش امن نیست، و زندگی و دارایی او و حتی اجازه او نقض می‌شود. فقدان دادخواست در دادگاه‌ها تا زمان دفاع از حق شخص در رابطه با حق گردشگر معنایی ندارد. انسانها به عنوان یک حق ذاتی، از حق گردشگری برخوردارند، زیرا در هر کشوری قوانین ویژه‌ای برای به رسمیت شناختن و تضمین این حقوق اساسی اتخاذ می‌شود.

حقوق عمومی، که به دلیل ماهیت ذاتی آن برای ماهیت انسان ضروری شناخته شده است، نمی‌تواند مختص افراد خاص در یک سرزمین خاص باشد. اصولاً همه انسانها در

1 . Tourism

2 . World Tourism Organization

ایجاد و منشعب شدن از یک منبع مساوی هستند و عواملی مانند زبان، نژاد، قبیله و ملیت فقط در تمایز آنها از یکدیگر موثر است و نمی‌توانند در برخورداری از حقوق عمومی تبعیض قائل شوند. بنابراین، در قانون اساسی کشور ما، و به دنبال این تفکر پیچیده، میزان حقوق و آزادی‌های عمومی لازم برای طبیعت انسان برای انسان‌ها به رسمیت شناخته شده است و این حقوق نیز به دلیل کرامت انسانی بیگانگان اعمال می‌شود.

این حقوق و آزادی‌ها تا قرن هجدهم فقط در محدوده اعتقادات مذهبی و اخلاقی رشد می‌کردند، اما از قرن هجدهم به بعد، به تدریج در دو انقلاب عمده استقلال آمریکا و انقلاب فرانسه در سال ۱۷۸۹ گسترش یافتند. سپس قوانین کشورهای دیگر و امروز در قانون اساسی اکثر کشورهای ذکر شده از این نظر نقض می‌شود. این حقوق و آزادی‌ها با توجه به میزان پیشرفت کشورها متفاوت است. یعنی کشور پیشرفته حقوق و آزادی‌های بیشتری را به رسمیت شناخته است. بعلاوه، این حقوق به هیچ وجه محدود نمی‌شوند بلکه با رشد افکار عمومی جهان روز به روز بیشتر می‌شوند.

بنابراین، حق آزادی حرکت یکی از مهمترین حقوق بشر و آزادیهای عمومی است. طبق این اصل، هر کس حق دارد که آزادانه در داخل کشور خود حرکت کند و حتی آن کشور را ترک کند یا به آن بازگردد، بنابراین هیچ کشوری نمی‌تواند مرزهای خود را به روی شهروندان خود ببندد تا مردم نتوانند کشور را ترک کنند.

مقامی و درودگر (۱۳۹۶) در مقاله خود با عنوان "حق گردشگری و حقوق گردشگران خارجی از دیدگاه حقوق بین‌الملل" اخلاق گردشگری را بررسی کردند. آنها می‌دانند که این کار از طریق ابزاری مانند دسترسی به کنسولگری و پشتیبانی دیپلماتیک فراهم می‌شود. نجف پورثانی (۱۳۹۵) در تحقیقی با عنوان "حقوق جهانگردان در سیستم حقوقی ایران و قوانین و مقررات سازمان جهانی جهانگردی" نوشت: گردشگری یک حق طبیعی است که هر شخص از آن بهره‌مند است. جابجایی مردم از سرزمین مادری و ورود آنها به سایر کشورها با قصد مسافرت باعث ایجاد یک پدیده بزرگ اجتماعی و بین‌المللی شده است که امروزه به عنوان جهانگردی شناخته می‌شود. خدابخش و زمانی (۱۳۹۵) ماهیت و موقعیت قانون گردشگری را در ارتباط با سایر حوزه‌های حقوق بررسی کردند. میر محمد علی تجریشی (۱۳۹۴) در مطالعه حقوق جهانگردی با تمرکز بر حقوق بشر، آنها نشان دادند که گردشگری در اسناد بین‌المللی به عنوان یک حق معتبر، طبیعی و اساسی شناخته شده است، همانطور که در حقوق بشر مطابق قانون وجود دارد. به عنوان حق زندگی، حق آزادی، حق امنیت و حق آزادی حرکت شناخته شده است. مالمیر و دهقانان (۱۳۹۷: ۱۰۳) در مقاله خود "ارزیابی و اولویت بندی تأثیر کدهای جهانی اخلاق گردشگری بر میزان رضایت و تبلیغات لفظی

ورود گردشگران به ایران" نوشتند: به دلیل رقابت شدید بین کشورهای ارائه دهنده خدمات گردشگری برای جذب گردشگر بیشتر و برای بهره مندی بیشتر از این صنعت، موضوع رضایت گردشگران نیز از اهمیت ویژه ای برخوردار است، که با پیروی از اصول دهگانه قوانین اخلاق گردشگری بین المللی و همچنین موثرترین انواع تبلیغات، یعنی شفاهی، آن را دنبال خواهند کرد. نتایج جوامع میزبان از نتایج پردازش داده ها و وضعیت رضایت گردشگران نشان دهنده اجرای کدهای جهانی اخلاق گردشگری و همچنین تأثیر مثبت بهبود در مورد وبلاگ های جهانی اخلاق گردشگری در افزایش رضایت گردشگران است و همچنین نشان داد که رضایت گردشگران تأثیر معناداری و مثبت بر تبلیغ دهان به دهان دارد.

رحیم پور (۱۳۸۷) در مقاله‌ای با عنوان «ضمنت های اجرایی کد جهانی اخلاق جهانگردی» می‌نویسد: قطعاً آنچه که ما از علم اخلاق، ابعاد و دامنه شمول آن می‌توانیم دریابیم این است که انسان یک موجود اخلاقی است و بخش عمده ای از اعمال و رفتار او در نتیجه آگاهی‌ها و آموزش‌هایی است که در فرایند زندگی او شکل می‌گیرد. گزارشی در مورد کنوانسیون همکاری و دسترسی به عدالت برای گردشگران بین‌المللی^۱، دست اندرکاران را تشویق به اجرای کدهای جهانی اخلاق گردشگری کرده و آن را عاملی جهت به حداکثر رساندن گردشگری می‌دانند، همچنین نقش اجتماعی و اقتصادی را جهت به حداقل رساندن اثرات منفی گردشگری مهم دانسته است و در نهایت پیشنهاد شده که مقدمات و ابزارهای لازم جهت تسهیل همکاری های بین‌المللی با گردشگران بر اساس طرح گردشگری از سوی دولت برزیل انجام گردد (گوینچارد^۲، 2018).

گروگروتی^۳ (۲۰۱۸) در پژوهشی به نام قانون اخلاق گردشگری^۴ در ابتدا به مفهوم گردشگری اخلاقی پرداخته است و به نقش گردشگری و توسعه ی پایدار و برنامه‌ی اخلاقی و مسئولیت اجتماعی آن بر اساس برنامه و تلاش‌های سازمان ملل متحد تأکید کرده است. در این مورد آمده است سازمان جهانی گردشگری سازمان ملل متحد اصول اخلاقی جهانی گردشگری را ایجاد کرده است که مجموعه‌ای جامع از اصول طراحی شده برای توسعه ی گردشگری است؛ و در پایان به ده اصل و کد به طور گسترده پرداخته است.

1 . Final report concerning a possible future Convention on Co-operation and Access to Justice for International Tourists

2 Guinchart

3 . Gregorutti

4 . The Question of Establishing a Code of Ethics for Tourism

کامارودین و اسماعیل^۱ (۲۰۱۸) در پژوهش خود به افزایش ورود گردشگران خارجی به خاورمیانه اشاره شده است و کشور مالزی را به عنوان کشوری مسلمان که مقررات و شریعت اسلامی را در ارائه خدمات گردشگری ترویج می کند در نظر گرفته است. در این تحقیق به ایجاد گردشگری اسلامی و اجرای استراتژی های متعهد برای سازماندهی جهانی گردشگری اسلامی اشاره شده است.

یافته های پژوهش تستسانه^۲ (۲۰۱۹) تحت عنوان "مشارکت جامعه محلی در توسعه توریسم" نشان داد که اجتماعات محلی می خواهند درگیر سیاست های گردشگری باشند تا سیاستگذاران بتوانند سیاستی را تهیه کنند که نیازهای ذینفعان را تهیه کند و نگرانی های آنها را برطرف سازد. آنها همچنین می خواهند بخشی از تصمیمات توسعه گردشگری باشند تا اطمینان حاصل شود که از وجود آنها استفاده شده است.

با توجه به موارد بیان شده، در این مقاله مبانی و آثار ناشی از الزامات مقرر در ماده هشتم کد جهانی اخلاق گردشگری در حقوق ایران و فرانسه مورد بررسی قرار گرفته است. در این زمینه، مبانی حقوقی و الزامات مقرر در ماده هشتم کد جهانی اخلاق گردشگری و نیز آثار ناشی از آن در دو فصل جداگانه بررسی شده است.

۱- فصل اول: مبانی حقوقی و الزامات مقرر در ماده هشتم کد جهانی

اخلاق گردشگری

۱-۱ گردشگری و توسعه پایدار

گردشگری به عنوان یک صنعت نوظهور در دوره جدید به یکی از ارکان اساسی اقتصاد تجارت جهانی تبدیل شده است. امروزه از جهانگردی به عنوان یک صنعت عاری از دخانیات یاد می شود، و این هم یک دلیل و هم پیامد جهانی شدن است، بنابراین صنعت گردشگری به عنوان یک جز اساسی برای بسیاری از برنامه ریزان توسعه و سیاست گذاران می باشد. در سال های اخیر، بازار گردشگری بین المللی رشد سریعی را تجربه کرده است. سازمان جهانی جهانگردی^۳ پیش بینی کرده است که سفرهای بین المللی توریستی تا سال ۲۰۲۰، به بیش از ۸ میلیارد سفر سالانه به ارزش حدود ۲ تریلیون دلار می رسد. (افضلی، ۱۳۸۹).

بین توسعه گردشگری، کیفیت زندگی و توسعه پایدار ارتباط نزدیکی وجود دارد. سطح توسعه اقتصادی در هر کشور به طور مستقیم بر کیفیت زندگی تأثیر می گذارد. توسعه پایدار در حال حاضر یک تصمیم جهانی معتبر برای همه کشورهای جهان است و

1. Kamarudin, & Ismai
2. Thestsan
3. U.N. World Tourism Organization

یکی از صنایعی که توسعه پایدار را به همراه دارد، گردشگری است (ریورا و همکاران^۱، 2018).

روابط بین توسعه گردشگری، کیفیت زندگی و عملکرد پایدار موضوعات و معیارهای بسیار مهمی در سیاست‌ها و استراتژی‌های بلند مدت در سطح جهانی، منطقه‌ای و محلی است. نتایج مطالعه بانداو^۲ و همکاران حاکی از وجود رابطه مثبت بین توسعه گردشگری و افزایش کیفیت زندگی و توسعه پایدار بود (باندوی و همکاران^۳، 2020).

نتایج یک پژوهش که در ۸ کشور مدیترانه در مورد سطح درآمد انجام شد نشان داد که ورود گردشگر به یک کشور اثرات مثبتی بر رشد اقتصادی دارد (رن و همکاران^۴، 2019). همچنین، رابطه بین جهانگردی، رشد و سطح توسعه اقتصادی در ۱۲۹ کشور در طول ۲۰ سال، حکایت از وجود رابطه مثبت بین توسعه گردشگری و توسعه اقتصادی داشت (دیویتا و کیاو^۵، 2016).

در یک پژوهش مشترک، چشم انداز تازه‌ای درباره صنعت جهانگردی گشوده است. نتایج در خصوص تاثیر صنعت گردشگری نشان داد که در چهار دهه اخیر، مصرف کل منابع ممکن است بین ۹۲٪ (آب) و ۱۸۹٪ (کاربری اراضی) رشد کند. بنابراین، کشورها نیاز به اجرای فوری انواع توسعه پایدار گردشگری دارند (گوسلینگ و پیتر^۶، 2015).

فابر و گویرت با استفاده از تجزیه و تحلیل داده‌ها در مکزیک نشان دادند که گردشگری در اقتصادی "بزرگ و قابل توجه" حاصل می‌شود. سود، اشتغال، تولید ناخالص داخلی در مناطق توریستی نسبت به سایر مناطق بیشتر است. همچنین دریافتند که با ساده‌ترین نتایج تخمین، افزایش ۱۰ درصدی درآمدهای گردشگری رشد ۲.۵ درصدی اشتغال را به همراه دارد (فابر و گاوبرت^۷، 2019).

برخی از پژوهشگران نظریه عمومی سیستم‌ها را در گردشگری به کار بردند. سیستم گردشگری به عنوان یک پارادایم در مطالعات گردشگری شناخته شده است، زیرا این سیستم توانسته به بهترین وجه ممکن؛ پدیده‌ها متغیر و مشکل در عرصه گردشگری را توضیح دهد و به‌طور گسترده‌ای در حوزه‌های مختلف مطالعات گردشگری مورد استفاده قرار گرفته است (بنی^۷، ۱۹۸۸).

¹ Ridderstaat & Rivera

² Bandoi et all

³ Ren et al

⁴ De Vita & Kyaw

⁵ Gossling & Peeters

⁶ Faber & Gaubert

⁷ Beni, ۱۹۸۸, Sessa, ۱۹۸۵, Leiper 1979

مرحله‌ی گذار بین مرحله پارادایم سیستم و رویکردهای نوین است، این مرحله متشکل از نویسندگانی چون کریپندورف^۱ (۱۹۸۹)، مولینا^۲ (۲۰۰۳)، آسکانیو^۳ (۱۹۹۲) است در مرحله رویکردهای نوین تحلیلی متنوع و مبتکرانه از گردشگری ارائه می‌شود. برخی از مدافعان این رویکردها قصد دارند تا با ارائه تفاسیر و طرح‌های جدید بر پارادایم سیستم گردشگری غلبه کنند. تراپ (۱۹۹۷)، تریگود^۴ (۱۹۹۸ - ۲۰۰۳) و نچار^۵ (۲۰۰۶) از جمله نویسندگانی هستند که در پی اتخاذ رویکردهای نوین بودند. درگ و جمال^۶ (۲۰۱۵) با رویکرد پسا ساختارگرایی، سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی در صنعت جهانگردی در نتیجه هنجارهای اجتماعی و روشن شدن مسئله گردشگری در کل فضای فکری جامعه تلقی می‌شود.

گردشگری در وهله اول، یک ابزار توسعه است (برنز^۷، ۱۹۹۹) و بنابراین، جهانگردی به طور گسترده‌ای ابزاری مهم برای دستیابی به توسعه در مناطق هدف تلقی می‌شود و دلیل وجود آن ارتقا و توسعه مناطق و مناطق در کشورهای پیشرفته و در حال توسعه است. جهانگردی از زمان ظهور اولین بار به عنوان یک پدیده اجتماعی و اقتصادی در دهه ۱۹۶۰ مورد توافق جهانی قرار گرفته است. (شارپلی^۸، ۲۰۰۲). جهانگردی به عنوان یکی از محورهای اصلی توسعه در عصر حاضر مورد تأکید قرار گرفته است و تقریباً همه دولتها در تلاشند تا مزایای این صنعت را به حداکثر برسانند. (کامل و بوچون^۹، ۲۰۱۴).

اما واضح است که دولتها و کشورهای مختلف از مقیاس وسیع صنعت گردشگری و حتی کشورهای نسبتاً مشابه از بسیاری جهات (اندازه، قلمرو، موقعیت، جمعیت، تاریخ و غیره) به طور یکسان بهره‌مند شده‌اند (مانند کره شمالی و جنوبی و یا مانند ایران و ترکیه از نظر گردشگری متفاوت هستند. علت این تفاوت‌ها ریشه در سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌ها است. پر واضح است که در عصر پیچیده امروزی، مسائل ملی و منطقه‌ای نیازمند سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی است. به نظر نمی‌رسد که هیچ یک از ابعاد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، امنیتی و صنعتی ملی بدون برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری بتواند روندی رو به رشد و پایدار داشته باشد. لذا، سیاست و برنامه‌ریزی استراتژیک جامع و میان مدت لازمه بهره‌وری و استفاده بهینه از ظرفیت‌های گردشگری

- 1 . Krippendorf
- 2 . Molina
- 3 . Ascanio
- 4 . Trigo
- 5 . Nechar
- 6 . Dredge & Jamal
- 7 Burns, ۱۹۹۹
- 8 Sharpley
- 9 Kamble & Bouchon

هر کشور است. این بدان معنی است که رونق یا رکود صنعت گردشگری، به ویژه صنعت جهانگردی بین‌المللی در هر کشوری، تا حدود زیادی به موقعیت تصمیم‌گیرندگان اصلی، برنامه‌های توسعه، قوانین و اسناد آن کشور در مورد مرزها و کشورها بستگی دارد. (ویسی، ۱۳۹۶).

توسعه گردشگری منجر به تغییرات اقتصادی زیادی در زندگی جامعه میزبان می‌شود که برخی از آنها از سایر افراد سودمندتر هستند. (استیلیدیز و همکران^۱، ۲۰۱۴). مشارکت ساکنان محلی برای پایداری صنعت گردشگری در هر مقصد ضروری است درک دیدگاه ساکنان می‌تواند سیاست‌هایی را تسهیل کند که تأثیرات منفی احتمالی توسعه گردشگری را به حداقل برساند و مزایای آن را به حداکثر برساند و منجر به توسعه جامعه و حمایت عظیم از جهانگردی به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه شود، به این ترتیب گردشگری هنوز در مرحله توسعه‌ای کودکانه است (گورسوی و چی^۲، ۲۰۱۰).

اعلامیه جهانی حقوق بشر یکی از مهمترین اصول و مبانی نظری در رعایت و احترام به حقوق ساکنان کره زمین بوده و در نظر گرفتن اخلاق و ارزشهای حاکم بر جوامع جهت زندگی بهتر برای پایدار توسعه، می‌تواند یک پایه و چارچوب قوی را تشکیل دهد. زیرا این شأن ذاتی همه اعضای خانواده انسانی و حقوق برابر و مسلم آنها بر اساس آزادی، عدالت و صلح در جهان است، در حالی که درک کلی این حقوق و آزادی‌ها برای اجرای کامل این تعهد مثال‌زدنی است. از همه مهمتر، مجمع عمومی اعلام می‌کند که همه افراد و همه عناصر جامعه می‌توانند اعلامیه جهانی حقوق بشر را دائماً در نظر بگیرند و برای احترام به آن از طریق آموزش توسعه این حقوق و آزادی‌ها و حصول اطمینان از طریق تدریج تدابیر ملی و بین‌المللی، تعریف و اجرای واقعی و حیاتی آنها، هم بین خود کشورهای عضو و هم در بین مردم کشورهای درون قلمرو آنها تلاش کنند.

۲-۱ گردشگری و اصول اخلاقی

جهانگردی همیشه راهی برای پیشرفت کشورهای جهان بوده و خواهد بود و بنابراین، محرک مهمی در استفاده از منابع طبیعی و انسانی، منابع فرهنگی، آداب و رسوم محلی و سنت‌ها است. این صنعت، مردم را از سراسر کره زمین به هم وصل می‌کند و سود واقعی را برای میزبان به ارمغان می‌آورد و در رشد تولید ناخالص داخلی، مشارکت مستقیم دارد. جهانگردی نه تنها یک عامل تحریک‌کننده برای اقتصاد محلی و منطقه‌ای، بلکه یک عامل حیاتی برای همه زمینه‌های فعالیت است (می‌هالیک^۳، 2016).

¹ Stylidis et al

² Gursoy, Chi & Dyer

³ Mihalic

گردشگری دانشی چندبعدی است که اگر بدون انجام تجزیه و تحلیل‌های سیاسی دقیق و قواعد و مقررات حقوقی توسعه و تکامل یابد، قطعاً کامل نخواهد بود (کوسترز^۱، ۱۹۸۴).

در این زمینه می‌بایستی اصل حقوق اولویت جامعه در زمینه رشد و توسعه گردشگری (گردشگری جامعه‌محور^۲) از سه جنبه مورد توجه قرار گیرد که عبارتند از: دسترسی، کنترل و منافع رشد و توسعه گردشگری برای جامعه (پارما^۳، ۲۰۱۹). توسعه مداوم گردشگری در دهه‌های ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰، صرف نظر از اصول پایداری و احترام به محیط زیست (اعم از طبیعی و انسانی)، منجر به تدریج سیاست‌گذاران گردشگری در سطح محلی، ملی و بین‌المللی به دنبال راه‌حلی برای کاهش تأثیرات منفی شد و باعث گردید کدهای اخلاقی گردشگری^۴ تا در دستور کار سازمان جهانی جهانگردی قرار گیرد.

کد اخلاقی جهانی برای جهانگردی مجموعه‌ای از استانداردها و اصول اخلاقی برای برخی رفتارهای حاکم بر فعالیت‌های بخش گردشگری و تعهدات و شرح وظایف متقابل بین جامعه میزبان و مهمان نسبت به یکدیگر مطابق با استانداردها است. رفتار مورد تأیید سازمان جهانی جهانگردی برای کاهش اثرات منفی مبادله گردشگری در منابع طبیعی، فرهنگی و مصنوعی و لذت بردن بیشتر از جوامع محلی و میزبان برای پیگیری مزایای این صنعت^۵ می‌باشد. کدهای اخلاقی جهانی برای جهانگردی به دنبال معرفی و توسعه اصول نهادی است که می‌تواند منجر به رفتارهای بهینه برای جامعه میزبان و مهمانان شود. (ترفلر و شارپلی^۶، ۲۰۰۸).

در سال ۱۹۹۹، با هدف ارتقا پاسخگویی و پایداری در جهانگردی، کمیته کد اخلاق گردشگری UNWTO تأسیس شد و به عنوان یکی از کمیته‌های فعال این سازمان، بیش از هر زمان دیگری ادبیات اخلاقی را در جهانگردی جهان ترویج کرده است. (لیبرمن و نیسن^۷، ۲۰۰۵). سرانجام، در سال ۱۹۹۹، سازمان جهانی جهانگردی، کد اخلاقی جهانی برای جهانگردی را تدوین کرد که به آن کد اخلاقی جهانگردی گفته شد.

در جهانگردی، اصول اخلاقی در قالب کدهای اخلاقی منعکس می‌شود. این کدهای اخلاقی برای توصیف یا محدود کردن قوانینی طراحی شده‌اند که به افراد و گروه‌ها کمک می‌کند هنگام اقدام به ملاحظات اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و زیست‌محیطی

¹ Kusters

² Community based Tourism

³ Parma

⁴ Global code of ethics for tourism

⁵ بر اساس مطالعات جونز در سال (۲۰۱۶) یکی از عوامل مهم که نقش بسزایی در رشد صنعت گردشگری در این کشور داشته است، علاوه بر زیرساخت‌های امنیتی توجه به کدهای جهانی اخلاق و اطلاع‌رسانی صحیح به مردم بوده است

⁶ Telfer & Sharply

⁷ Lieberman & Nissen

توجه کنند. کدهای اخلاقی در جهانگردی باید رفتارهای اخلاقی را برانگیزد. به عبارت دیگر، یک فرد یا گروه باید این نمادها را ارزیابی کند تا هدف کلی این نمادها را برآورده کند. کدهای اخلاقی جهانگردی جهانی در ده ماده به تصویب رسیده است که در ۹ مقاله به "قواعد بازی" برای مقصد، دولت ها، مجریان تور، برنامه ریزان، آژانس های مسافرتی، کارمندان و مسافران اشاره شده است و در ماده ۱۰ موارد اداری مورد علاقه است. (ترابیان و مستولی‌زاده، ۱۳۸۷: ۲۸۱).

کدهای اخلاقی جهانی برای جهانگردی به دنبال معرفی و گسترش اصول نهادی است که می‌تولند منجر به رفتارهای بهینه در جامعه میزبان و مهمان شود. (تلفر و شارپلی، ۲۰۰۸).

همچنین، براساس قرارداد قوانین گردشگری، هشت اصل برای مسافر مسئول و گردشگران در قطعنامه مجمع عمومی سازمان جهانی جهانگردی در سال ۲۰۰۵ تصویب شد، که در زیر ذکر شده است (شیراوند و حسینی، ۲۰۱۶):

ماده ۱: شناخت متقابل بین جوامع و ملت،

ماده ۲: وسیله ای جهت شکوفایی فردی و اجتماعی،

ماده ۳: عاملی در توسعه پایدار،

ماده ۴: میراث فرهنگی در جهانگردی و نکاتی که باید در بهبود آن در نظر گرفته شود،

ماده ۵: یک فعالیت مفید برای کشورهای میزبان و جوامع محلی،

ماده ۶: تعهدات ذینفعان در توسعه گردشگری،

ماده ۷: حقوق گردشگری،

ماده ۸: آزادی جابجایی گردشگران.

ماده ۹: حقوق کارگران و بازرگانان در صنعت گردشگری،

ماده ۱۰: اجرای اصول قوانین اخلاقی جهانی برای جهانگردی.

۲- فصل دوم: آثار ناشی از الزامات حقوقی ماده هشتم اخلاق گردشگری

۲-۱- حقوق عمومی گردشگران

در خصوص اتباع خارجی، آزادی ورود و خروج در قوانین کشورها مطابق با اصول انقلاب فرانسه شناخته شده است. در حقیقت، انقلاب فرانسه را می‌توان یک عامل اساسی، اصل آزادی ورود برای خارجی ها و همچنین اصل به رسمیت شناختن حداقل حقوق برای بیگانگان دانست. (ارفع نیا، ۱۳۶۹: ۱۹۳).

البته، هیچ اجماعی برای پذیرش این اصل وجود ندارد و برخی این اصل را انکار می کنند که معتقد به اصل آزادی تصمیم گیری برای دولت ها هستند. به طور کلی می توان سه نظر زیر را در مورد ورود گردشگران خارجی به کشور بیان کرد:

۱- نظریه ورود رایگان گردشگران به کشور: براساس این نظریه، دولت ها نمی توانند مانع ورود گردشگران به کشورهای خود شوند یا محدودیت هایی را در این زمینه وضع کنند (نصیری، ۱۳۷۲)

طبق این اعتقاد، ورود گردشگر به یک کشور از حقوق اساسی آنهاست و این حق یک حق بین المللی است و پذیرش آن توسط کشور مقصد یک وظیفه محسوب می شود. این نظریه برگرفته از اعلامیه حقوق بشر فرانسه است. اگرچه این نظریه آسایش و امنیت شخصی بیشتری را فراهم می کند و با هدف فقه سازگار است، اما به دلایلی مانند امنیت کشورها، اصل احترام به حاکمیت دولت ها و غیره، هنوز ایده های جامعه جهانی است. (مجتهدی، ۱۹۹۶)

۲- نظریه محدودیت ورود گردشگران به کشور: طبق این نظریه، باید به دولت ها حق داده شود مرزهای خود را به روی خارجی ها ببندند، زیرا امروزه مسئله ورود، عبور، اقامت و خروج بیگانگان در هر کشوری با امنیت و سیستم سیاسی کشور یک رابطه مستقیم است. بنابراین، گردشگران نمی توانند به کشور وارد شوند. اگر این نظریه در ایران به ویژه پس از انقلاب اسلامی برجسته تر می شد و برخی از افراد معتقد به محدودیت شدید ورود خارجی ها به عناوینی مانند جهانگرد و روزنامه نگار بودند، ورود هر فرد خارجی به کشور به انقلاب آسیب می رساند. این نظریه، به دلیل شرایط خاص و ناپایدار کشور، توسط اکثریت پذیرفته شد (غریبه، ۱۳۹۰).

۳. نظریه ورود رایگان گردشگران به نفع دولت: این نظریه توسط موسسه حقوق بین الملل که در سال ۱۹۲۸ در ژنو تاسیس شد، مطرح شد. این نظریه، نمی تواند به طور مطلق و بدون قید و شرط مورد قبول دولت ها قرار گیرد. هر کشوری باید به اصول بین المللی احترام بگذارد و از آنجا که نظم عمومی هر جامعه با جامعه دیگر متفاوت است، این شرایط و ضوابط در همه کشورها یکسان نیست. البته دانشمندان در انستیتوی حقوق بین الملل در همان زمان افزودند که اخلاق و عدالت خواستار آن است که دولت ها از این قدرت سو استفاده نکنند و آزادی ورود و اقامت خارجی ها را در مواردی که خطر واقعی زندگی سیاسی کشور باشد، محدود کنند. (نصیری، ۱۳۷۲: ۱۰۶).

آنچه به عنوان رویه بین المللی در بیشتر کشورها پذیرفته شده است، نظریه مدرن است. یعنی ورود و اقامت خارجی ها در کشور در اصل آزاد است، اما دولت ها همیشه حق دارند شرایط خاص یا محدودیت هایی را برای ورود و اقامت خارجی ها اعمال

کنند تا از منافع شهروندان و الزامات سیاسی آنها، اقتصادی و اقتصادی، نظم اجتماعی و امنیتی محافظت کند. (ابراهیمی، ۱۳۸۲).

بنابراین، طبق اجازه ورود، یک شخص حق اقامت در کشور مقصد را دارد و آزادانه محل زندگی خود را انتخاب می‌کند. در دوران باستان، غیرمسلمانان که به کشورهای مسلمان وارد می‌شدند، این آزادی را داشتند که تصمیم بگیرند کجا زندگی کنند یا به کدام شهر بروند و حکام نمی‌توانستند یک طرفه اعتمادی را که از ابتدا برای خود فراهم کرده بودند، نقض کنند، مثلاً یک ماه قبل از موعد مقرر. این شواهدی از حق اقامت آن شخص بود. بله، اگر یک شخص عملی مرتکب جرمی شود که در امنیت او اختلال ایجاد کند، حق اقامت نخواهد داشت و باید در اسرع وقت کشور را ترک کند. لازم به ذکر است که غیرمسلمانان حق ورود به جز منطقه حرم یا مساجد مسلمانان را نداشتند.

لازم به ذکر است که طبق ماده ۳ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی:

مانعی برای ورود کشف یا متعاقباً وجود ندارد، زیرا مقامات مربوطه می‌توانند از اعطای مجوز تعلیق دائمی یا موقت خودداری کنند یا مجوزهای صادر شده را لغو کنند. البته در مواردی مانند اخراج بیگانگان از کشور به دلیل امنیت، نظم عمومی و پاکدامنی، منافع عالی کشور بر منافع فرد ارجحیت دارد. در ماده ۱۳ میثاق محدودیت‌هایی در این موارد ذکر شده است و توجه ویژه به این ماده منع دولت‌ها از اخراج این افراد است. در این مقاله آمده است:

بیگانه‌ای که به طور قانونی در قلمرو یکی از کشورهای عضو این میثاق حضور داشته باشد، نمی‌تواند اخراج شود مگر مطابق با تصمیمی که طبق قانون اتخاذ شده باشد، و می‌تواند با اخراج وی مخالفت کرد، مگر در مواردی که شرایط امنیت ملی. همچنین هر خارجی که به یک کشور وارد می‌شود حق دارد در هر زمان قبل از انقضا ویزا وی از کشور خارج شود.^۱

البته در مواردی که شخص به دلیل تعهداتی که به ایران داده مجاز به خروج از کشور نیست و باید در کشور بماند، مثلاً اگر قصد دارد قبل از انجام تعهدات با اخذ پول قرارداد از کشور فرار کند دادگاه می‌تواند مانع از ترک وی شود. در غیر این صورت نمی‌توان حق را نقض کرد.

واضح است که ترک مسافران برای سایر مسافران خارجی که دارای اقامت موقت هستند و نیاز به مراحل کمتری دارند، راحت‌تر است. همانطور که در ماده ۱۰ قانون ورود و اقامت اتباع خارجی آمده است: "خارجیانی که وارد ایران می‌شوند و اقامت آنها

^۱ در بند ۲ ماده ۱۳ اعلامیه جهانی به این مسئله اشاره شده است و در بند ۲ ماده ۱۲ میثاق مدنی سیاسی آمده است: «هرکس حق دارد هر کشوری و از جمله کشور خود را ترک کند یا به کشور خود باز گردد».

بیش از ۹۰ روز نیست، نیازی به ویزای خروج ندارند، اما برای خروج از ایران باید مجوز خروج را تکمیل کنند. آن را به افسران گمرک در مرز خروج بپارند.

بدون شک گردشگران بیشترین بازدید را از جاذبه های گردشگری آن کشور در طول اقامت خود دارند. این حق نیز در مقررات ایران به رسمیت شناخته شده است و گردشگران مجاز به سفر در سراسر قلمرو جمهوری اسلامی ایران هستند و مناطق ممنوعه توسط مقررات مربوط به تعیین مناطق ممنوع و اقامت اتباع خارجی با اصلاحات بیشتر تعیین می شود. در مرزهای مصوب ۱۳۷۹/۳/۳ و مطابق با این آیین نامه، بسیاری از مناطق مرزی در شرق و غرب کشور برای جابجایی و پناه دادن به بیگانگان و در تاریخ ۱۳۸۱/۲/۱۷ ممنوع است. و مناطقی از جمله استان خوزستان به آن افزوده شد. با این وجود، در تاریخ ۱۳۸۳/۴/۱۰، آیین نامه داخلی جدید جایگزین دو آیین نامه قبلی شد که توسط وزیرانی که اعضای شورای هماهنگی و اجرایی خارجیان هستند، به تصویب رسید. در این لیست، فقط مناطق محدودی برای ترانزیت و اقامت اتباع خارجی در نظر گرفته شده است، یعنی: تمام شهرهای مرزی استانهای خراسان رضوی، خراسان جنوبی، شهر زابل و تمام مناطق مرزی منطقه سیستان و بلوچستان هم مرز با پاکستان.

«یزدی ماهرزی، ۱۳۹۳: ۷۵»

مکانهای محدود توسط دولت با اقتدار حاصل از بندهای A و B ماده ۱۳ قانون ورود و اقامت اتباع خارجی تعیین شد. مطابق این ماده، "برای محافظت از امنیت، منافع عمومی یا ملاحظات، شورای وزیران می تواند تصمیمات زیر را اتخاذ کند که ورود، اقامت، خروج و ترانزیت خارجی ها را محدود یا نیاز دارد: الف) جلوگیری از تمام یا بخشی از تعاملات ب) ممنوعیت تعلیق موقت یا دائمی در برخی مناطق یا عبور از برخی مناطق ایران ج) اتخاذ روشهای ویژه برای نظارت بر خارجی ها در موارد استثنایی.

بند ۱ ماده ۸ قانون اخلاقی جهانی گردشگری، حق دسترسی آزاد به حمل و نقل و اقامت در مقاصد گردشگری را تأیید می کند که بر اساس آن، گردشگران باید بتوانند بدون مشمول مقررات اضافی یا با تبعیض، وارد معابر موقت شوند. محل اقامت و همچنین اماکن فرهنگی و گردشگری بخشی از حقوق گردشگران است (آل احمدی، ۱۰۷: ۱۳۸۷) و همچنین بند ۱ ماده ۵ اعلامیه اجلاس صوفیه، ماده ۱۳ اعلامیه جهانی حقوق بشر را بیان می کند.

۲-۲- آزادی گردشگران در جابجایی از منظر اسلام

اسلام همچنین از دو جهت به جهانگردی می نگرد: اول اینکه جهانگردی زمینه مشاهده جهان آفرینش و دستاوردهای بشری و اندیشیدن درباره کارهای صنایع الهی را فراهم آورد. دوم، جهانگردی فرهنگ های دیگری را وارد فرهنگ اسلامی می کند. همانطور که امام خمینی، مجتهد شیعه می گوید: "علاوه بر سفرهای رسمی، برای بیدار

کردن جهان نیز باید سفرهای غیر رسمی انجام شود" (موسوی خمینی، ۱۹۸۶: ۱۹۵). هر انسانی حق دارد که آزادانه از مکانی به مکان دیگر نقل مکان کند و در صورت لزوم محل زندگی خود را در شهرها و کشورهای اسلامی یا خارج از کشور انتخاب کند. هرکس در جامعه ای مظلوم و فقیر باشد می تواند به جامعه دیگر مراجعه کند. هر جامعه ای که پناهنده داشته باشد باید به آن مراجعه کند تا آن را به مکانی امن برساند (جعفری تبریزی، ۱۹۹۱: ۴۶۲). شهروندان خارجی می توانند طبق اصل ۴۲ قانون اساسی در حدود قانون به تابعیت ایران درآیند (ساعد وکیل و عسگری، ۲۰۰۴: ۱۰۰) مسلمان بودن شرط برخورداری از حقوق شهروندی نیست. این حق براساس تابعیت است (کامیار، ۱۳۸۶: ۴۱). دین اسلام از طرق مختلف در مورد گردشگران خارجی و حقوق آنها بحث کرده است و موارد زیر را می توان به عنوان بخشی از آنها ذکر کرد: بخشش و بخشش (مجلسی، ۱۴۰۳: ۳۲۶). از بی عدالتی و پرخاشگری بپرهیزید و نیکی و احسان کنید (سوره ممتحنه، آیه ۹)؛ رعایت حقوق بشر و رفتار مطابق با موازین اخلاقیات اسلامی (حر عاملی، ۱۴۰۹: ۴۹) همانطور که در قوانین اسلامی مقرر شده است، رعایت کامل اخلاقیات و موازین اسلامی با شاکیان و افراد مظنون به ارتکاب جرم و برخورد با مردم ضروری است. (میرزایی، ۱۳۸۵: ۵۹۸).

تدوین رژیم حقوقی که بتواند از منافع میهمانان و گردشگران غیر مسلمان محافظت کند، یک ضرورت اجتناب ناپذیر است. مطمئناً بدون داشتن برنامه نظامی از حقوق و مسئولیت ها، از جهانگردان در برابر انواع تهدیدات محافظت می کند و از طرف دیگر مسئولیت های اخلاقی و فرهنگی وی را تأیید می کند و چارچوب ها و ارزش های جامعه اسلامی را در نظر می گیرد، دستیابی به گردشگری مفید و بستن قلب پایدار امکان پذیر نیست (نوبهار، ۲۰۱۶: ۵۷).

قوانین اسلامی اساساً از زندگی، مال، موقعیت و آزادی غیرمسلمانان محافظت می کند، مشروط بر اینکه شهروند دولت اسلامی یا یک خارجی مقیم باشد یا یک جهانگرد (حمیدالله، ۱۳۸۶: ۱۳۰). برای دولت و طبق اصول اساسی اسلام، از جمله کرامت انسانی، انجام قراردادها، دعوت نامه ها و غیره، دولت و همه مسلمانان موظف هستند حقوق این افراد را به رسمیت بشناسند. از جمله مهمترین این حقوق می توان به حق امنیت، ورود و ترانزیت به کشور، برخورداری از عدالت اجتماعی، احترام و رعایت وضعیت اجتماعی فرد، تأمین حداقل حقوق بشر و حق مرخصی اشاره کرد.

در گذشته همه حق ورود به یک کشور یا منطقه را نداشتند و حاکمان یا سران قبایل در اعطای این حق به افراد دارای انحصار بودند و می توانستند از ورود افراد به سرزمین های خود جلوگیری کنند. در اوایل اسلام، اگر شخصی بخواهد برای جستجوی اسلام به

یک کشور اسلامی وارد شود، حاکم موظف بود به او اجازه ورود دهد و از امنیت وی اطمینان حاصل کند. در قرآن آمده است که: بله، حاکمان بدون هدف فوق‌الذکر اجازه ورود داشتند. از نظر قانونی و مطابق با اصول حقوق بین‌الملل، صلاحیت دولت‌ها در اعطای ویزا یا مجوز به اتباع خارجی اختیاری است. این بدان معناست که دولت آزاد است اجازه یا رد کند. بنابراین، اگر دولت ورود پرسنل به کشور خود را مضر بداند، می‌تواند از صدور ویزا برای آنها خودداری کند. (طباطبایی موتمنی، ۱۳۹۴: ۳۳).

۲-۳- آزادی عبور و مرور در اعلامیه جهانی حقوق بشر

اهمیت حقوق بشر و رابطه آنها با صلح و امنیت بین‌المللی باعث شد که منشور ملل متحد در بیش از شش ماده از جمله ماده ۵۵ حقوق بشر اشاره کند و دولت‌ها را ملزم به همکاری با سازمان ملل برای حمایت از این حقوق کند. البته در مورد الزام آور بودن این تعهد بین حقوق‌دانان اتفاق نظر وجود ندارد و برخی معتقدند همکاری دولت‌ها با سازمان ملل در دستیابی به این هدف که تضمین آزادیهای اساسی بشر است مهم است. این منشور صرفاً برای هدایت دولت، آگاه از اجرای حقوق بشر است و اعتقادی به تحمیل تعهدات قانونی به آنها ندارد. اما آنچه امروز مهم است این است که حقوق بشر عرفی شده است، صرف نظر از اسناد و معاهدات بین‌المللی که آنها را مقرر می‌دارد. کشورها براساس هنجارهای بین‌المللی که خود را ملزم به رعایت آنها می‌دانند، حقوق بشر و آزادی‌های اساسی را در کشورهای خود به رسمیت می‌شناسند و سعی می‌کنند یک فصل از قانون اساسی خود را به این حقوق اختصاص دهند.

اعلامیه جهانی حقوق بشر^۱، منبع دیگری برای قانون‌گردشگری به این موضوع اشاره کرده است. در ماده ۱۳ اعلامیه جهانی حقوق بشر آمده است که:

۱- هر کس حق آزادی حرکت و انتخاب محل زندگی خود در مرزهای هر کشور را دارد.

۲- هر کس حق دارد هر کشوری از جمله کشور خود را ترک کند و یا به کشور خود باز گردد».

از مفهوم "آزادی حرکت در داخل هر کشور" می‌توان استنباط کرد که همه (حتی خارجی‌ها) حق حرکت آزادانه در داخل کشورها را دارند و این آزادی حرکت مستلزم این است که شخصی که چنین حقی دارد حق گردشگری داشته باشد، در غیر این صورت آزادی حرکت معنایی نخواهد داشت.

حق آزادی یکی از دلایل انسان‌شناسی و مبانی حق گردشگری است. انسان آزاد آفریده شده است و هیچ کس حق ندارد او را از این آزادی سلب کند و همه باید به آزادی دیگران احترام بگذارند.

آزادی این حق افراد است که از مواهب و تولدایی های طبیعی خود که خداوند به آنها عطا کرده استفاده کنند، مشروط بر اینکه به دیگران آسیبی نرساند. (هاشمی، ۱۳۷۸: ۱۹۶) بنابراین، طبق مفهوم آزادی گردشگری، حق افراد بخشی از آزادی آنها است و احترام به حق گردشگری احترام به حق آزادی افراد است.

اگرچه فقها و قانونگذاران اهمیت ویژه ای برای آزادی قائل هستند، اما در مورد نوع برداشت از آزادی، معانی و حدود آن دیدگاههای مختلفی دارند و ریشه اصلی این اختلافات ناشی از تفاوت دانش آنها با انسانها و همه موارد است. آنها بر اساس جایگاهی که در مورد انسان داشتند، درباره آزادی او اظهار نظر کردند. مشکل آنها در زمینه آزادی نیست زیرا کیفیت و ارزش آزادی برای بشریت و حتی حیوانات مشکلی ندارد، اما مشکل اصلی آنها مربوط به انسان و نحوه وجود او است، به عنوان مثال روسو انسان را پاک و آزاد تعریف می کند، همانطور که هابز می گوید او انسان را شر و گرگ توصیف می کند و هارکس را یکی از عوامل تعیین کننده جامعه می داند و سرانجام برخی معتقدند که انسان سزاوار قدرت است و برخی دیگر او را شایسته قضاوت می دانند. قضاوت های متفاوت و گاه متناقض متفکران درباره انسان ها، توافق در روابط اجتماعی و آزادی های فردی و اجتماعی را برای آنها دشوار می کند (لاریجانی، ۱۳۷۴: ۳۴۰).

اما با توجه به هدف آفرینش انسان که رسیدن به کمال است، هرگونه آزادی لازم برای رسیدن به کمال یا نزدیک به کمال، از حقوق بشر محسوب می شود، مشروط بر اینکه به دیگران یا جامعه آسیب نرساند. از این رو ساده ترین و معقولترین تعریف آزادی است؛ باید گفت: "آزادی حقی است که از طریق آن افراد می توانند از مواهب و توانایی های طبیعی خود که خداوند به آنها عطا کرده است برای رسیدن به کمال استفاده کنند، مشروط بر اینکه به دیگران آسیب نرساند." (هاشمی، ۱۳۷۸: ۱۹۷)

۳- جمع بندی و نتیجه گیری:

گردش برای هر انسانی یک حق طبیعی است. جابجایی مردم از وطن خود و ورود آنها به سایر کشورها با هدف سفر باعث ایجاد یک پدیده بزرگ اجتماعی و بین المللی شده است که امروزه به عنوان گردشگری یا جهانگردی شناخته می شود. ایران جاذبه های گردشگری فراوان در مناطق مختلف فرهنگی و طبیعی دارد اما صنعت جهانگردی این کشور در مقایسه با روند رو به رشد جهانی جهانگردی و رقبای

منطقه ای خود پیشرفت چندانی نداشته است. برخی دولت‌ها (قوه مجریه) پس از انقلاب اسلامی ایران، به دلیل فواید فراوان گردشگری، به دنبال شکوفایی و گسترش صنعت گردشگری در ایران بودند، اما در این زمینه موفقیت چشمگیری کسب نکردند. علت و ریشه این مشکل چیست؟ به نظر می‌رسد در ایران، چارچوب قانونی و قانونگذاری در اسناد و قوانین اساسی و عالی مربوط به گردشگری به خوبی اجرا نشده است و این بخش دارای نقاط ضعف، ابهامات و چالش‌های اساسی است.

توسعه صنعت گردشگری به صورت رقابتی بین کشورهای مختلف شکوفا شده است؛ کشور فرانسه (به عنوان کشوری موفق در امر گردشگری) می‌باشد گردشگری در فرانسه مجموعه و منظومه ای متشکل از سیاست‌های مدیریتی جامع در زمینه تامین امنیت، تسهیلات، حمل و نقل، اقامت و توسعه اماکن توریستی، تاریخی، فرهنگی است و در حقیقت، این تعامل بین گردشگران، ارائه دهندگان خدمات، دولت و جامعه میزبان است. توجه به قوانین و مقررات اخلاق گردشگری نیز مهم است، زیرا جامعه جهانی کدهای اخلاقی را برای گردشگران ایجاد کرده است و از این نظر فرانسه را می‌توان پیشگام در زمینه استانداردهای بین‌المللی، اصول اخلاقی جهانی برای جهانگردی، اصول و کدهای قانونی دانست. اخلاق جهانی در این کشور یکی از عوامل مهم در جذب صنعت گردشگری است.

یکی از اصول حقوقی و کدهای جهانی اخلاق گردشگری آزادی گردشگران در جابجایی، مندرج در ماده هشتم می‌باشد. در حقوق عمومی این حق از اصول اساسی و ذاتی انسان به شمار می‌رود. اصل بر این است که هیچ کشوری نمی‌تواند مرزهای خود را به روی گردشگران و اتباع خارجی ببندد.

در حال حاضر، بیشتر دولت‌ها، با درک ضرورت تضمین آزادی خارجی‌ها، اقامت را به عنوان اصلی برای اتباع خارجی به رسمیت شناخته‌اند. هیچ معیار مشخص و مشخصی در این زمینه وجود ندارد و تعیین آن در واقع به نحوه تفکر و درک دولتها بستگی دارد. در مورد این مساله نظرات مختلف است: در نظریه آزادی ورود گردشگران به کشور، گردشگران می‌توانند آزادانه در کشورهای دیگر عبور و مرور داشته باشند؛ اما در نظریه محدودیت در ورود گردشگران به کشور، دولت‌ها می‌توانند مرزهای خود را به روی اتباع بیگانه ببندند؛ در نظریه آزادی ورود گردشگران با رعایت مصالح کشور، دولت‌ها با توجه به شرایط کشور خود و مصالح کشورشان می‌توانند اجازه‌ی ورود اتباع بیگانه را به کشور خود بدهند یا ندهند. در رویه‌ی بین‌المللی نیز این نظریه مورد قبول است.

در قانون اساسی کشور جمهوری اسلامی ایران این حق برای انسان‌ها به رسمیت شناخته شده است. و گردشگران حق عبور و مرور آزادانه در کشور را دارند مگر در مواردی خاص و استثنا (از قبیل برهم زدن نظم عمومی و زیر پا گذاشتن عفت و ...).

ورود به هر کشوری از جمله ایران منوط به صدور ویزا است. هر شهروند خارجی باید برای ورود به ایران، اقامت و خروج از مقامات مربوطه ایران اجازه بگیرد. ماده ۲ قانون فوق‌الذکر صدور ویزا را منع کرده و اجازه ورود و عبور از ایران را از طریق ویزای مقامات ایرانی خارج از کشور بر روی شناسنامه یا اوراق و گواهی هویت صادر شده توسط دولت هر کشور پیش بینی کرده است.

حقوق و آزادی‌های جابجایی گردشگران در کشورهای توسعه یافته از گستردگی بیشتری برخوردار است، در فرانسه این حق به رسمیت شناخته شده است؛ نظرات حاکی از آن است که انقلاب فرانسه بر روی این مساله تاثیر به سزایی داشته است و عامل سیاسی شناخت اصل آزادی ورود و اقامت بیگانگان به این کشور می باشد.

انقلاب فرانسه بیگانگان را از تشکیل جوامع، کار و تجارت، ترویج زبان و مذهب آنها و محافظت از شخص و دارایی آنها تحت قانون آزاد کرد. این اصول به تدریج در قوانین همه کشورهای نفوذ کرد. البته دولت‌ها نمی‌توانند به طور مطلق و بدون قید و شرط هیچ یک از این اصول را بپذیرند، زیرا هر دولتی باید تا حدی که به امنیت و نظم عمومی جامعه خود و نظم عمومی هر جامعه با جوامع دیگر آسیب نرساند، به اصول بین‌المللی احترام بگذارد. بنابراین این الزامات نظارتی در همه کشورها یکسان نیست.

از جمله مثالهای آزادی ماده ۱۳ اعلامیه جهانی حقوق بشر می‌توان به حق آزادی حرکت، اقامت در مرزهای کشور و همچنین حق خروج از کشور از جمله کشور خود و بازگشت به کشور اشاره کرد. این ماده را می‌توان به عنوان حق گردشگری تفسیر کرد، همانطور که در ماده ۸ قانون اخلاقی جهانی گردشگری ذکر شده است که باید بدون دسترسی به تشریفات بیش از حد و تبعیض، به مکان‌های ترانزیتی دسترسی داشته باشند و در اماکن فرهنگی و گردشگری اقامت کنند.^۱

¹ <http://ethics.unwto.org/en/content/global-code-ethics-tourism-article-8>: Tourist and visitors should benefit , in compliance with international law and national legislation from the liberty to move within their countries and from one state to another in accordance with article 13 of the universal declaration of human rights , they should have access to places of transit and stay and to tourism and cultural sites without being to excessive formalities or discrimination.

منابع و ماخذ:

منابع فارسی

۱. قرآن کریم
۲. ابراهیمی، سید نصرالله ابراهیمی، (۱۳۸۲)، *حقوق بین‌الملل خصوصی*، تهران: انتشارات سمت.
۳. احمدی، محمدرضا، (۱۳۸۷)، *جزوه درس قوانین و مقررات حقوقی صنعت جهانگردی*، دانشگاه علامه
۴. ارفع نیا، بهشید، (1369)، *حقوق بین‌الملل خصوصی*، جلد 1، تهران: چاپ مروی.
۵. امور بین‌الملل معاونت سیاحتی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، (۱۳۷۶)، «امنیت و ایمنی در جهانگردی بین‌المللی»، ترجمه علیزضا ارشادی، تهران: انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
۶. ترابیان، پونه، مستولی زاده، علی (۱۳۸۷) *بررسی نقش اخلاق و کدهای اخلاقی در بهینه سازی رفتار ذینفعان در مدیریت و توسعه پایدار گردشگری*، مجموعه مقالات سمینار تغییرات محیطی توسعه گردشگری و کاهش فقر، جهاد دانشگاهی.
۷. تقی زاده انصاری، مصطفی (۱۳۷۹) *حقوق بین‌الملل عمومی* جلد 1، چاپ نشر قومس.
۸. توکلی طبسی، علی، (۱۳۸۳)، *حقوق بشر و حقوق بشر دوستانه*، تبریز، انتشارات یاس نبی.
۹. ثواب، جهانبخش؛ رحمانی، محمد جواد، (۱۳۸۳)، *سیر و سیاحت در قرآن مجید*، قم: مؤسسه بوستان کتاب.
۱۰. جعفری تبری، محمدتقی (۱۳۷۰). *حقوق جهانی بشر: تحقیق و تطبیق در دو نظام؛ اسلام و غرب*، اداره خدمات حقوقی انتشارات دفتر جمهوری اسلامی ایران.
۱۱. حرعاملی، شیخ محمد بن حسن (۱۴۰۹). *وسایل الشیعه*، موسسه اهل بیت، الاحیاء و التورات قم.
۱۲. حمیدالله، محمد (1386)، *سلوک بین‌المللی دولت اسلامی*، ترجمه و تنقیه از دکتر سیدمصطفی محقق داماد، مرکز نشر علوم اسلامی، تهران.
۱۳. خدابخش، رضا و زمانی، جواد (۱۳۹۵) *درآمدی بر حقوق گردشگری*، دومین همایش ملی گردشگری سرمایه ملی و چشم انداز آینده، تهران.
۱۴. رحیم پور، علی (۱۳۸۷) «*کدهای جهانی اخلاق گردشگری*»، پژوهشکده گردشگری.
۱۵. ساعد وکیل، امیر، عسگری، پوریا (1383) *قانون اساسی در نظم حقوق کنونی*، انتشارات مجمع علمی و فرهنگی مجد، تهران.
۱۶. شیراوند، محسن؛ حسینی، سیده سمیه (۱۳۹۵). *بررسی اخلاق و حقوق شهروندی و ارتباط آن با گردشگری پایدار*، فصلنامه اخلاق زیستی، سال ۶، شماره ۲۱، صص، ۵۱ - ۷۱.
۱۷. کامیار، غلامرضا (1386)، *حقوق شهری و شهرسازی*، انتشارات مجد.
۱۸. لاریجانی، منصور، (۱۳۷۴)، *مسیر تحول حقوق بشر، و بررسی تطبیقی آن با اصول تفسیری حقوق بشر در اسلام*، تهران: انتشارات تابان.
۱۹. لانکوار، روبر (۱۳۸۱). *جامعه شناسی جهانگردی و مسافرت*، ترجمه ترانه ابراهیمی و صلاح الدین محلاتی، دانشگاه شهید بهشتی.
۲۰. مالمیر، رضا؛ دهقانان، حامد (۱۳۹۷). *تاثیر کدهای جهانی اخلاق گردشگری بر رضایتمندی و تبلیغات شفاهی گردشگران ورودی به ایران*، *مطالعات مدیریت گردشگری (مطالعات جهانگردی)*، دوره ۱۳، شماره ۴۲، صفحه ۱۰۳-۱۲۴
۲۱. مجتهدی، م، (۱۳۷۵)، *مروری در حق بین‌المللی سیاحت*، *نشریه دانشکده علوم انسانی و اجتماعی*، دانشگاه تبریز، سال دوم، شماره ۳.
۲۲. مجلسی، محمدباقر (۱۴۰۳). *بحارالانوار*، مؤسسه وفا، بیروت، لبنان.

۲۳. مقامی، امیر و درودگر، میترا (۱۳۹۶). حق بر گردشگری و حقوق گردشگران خارجی از منظر حقوق بین الملل،
۲۴. موسوی خمینی، روح الله (1365)، «صحیفه نور»، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ج 15
۲۵. میرمحمدعلی تجریشی، پریسا (۱۳۹۴) «نگاهی به حقوق گردشگری با تأکید بر حقوق بشر»، کنفرانس سالانه رویکردهای نوین در علوم انسانی، تهران، 4 دی ماه.
۲۶. میرزایی، علیرضا (1385)، «محشی و قانون مجازات اسلامی»، انتشارات بهرامی.
۲۷. نجف پورثانی، امیرحسین (۱۳۹۵) «حقوق گردشگر در نظام حقوقی ایران ومقررات و منشورات سازمان جهانی گردشگری»، پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته حقوق خصوصی، دانشگاه علامه طباطبائی
۲۸. نشریه برنامه ریزی و توسعه گردشگری، دوره ۶، شماره ۲۳، صص، ۱۷۰-۱۵۵.
۲۹. نصیری، محمد، (1372)، «حقوق بین الملل خصوصی»، تهران: نشر آگاه،
۳۰. نوبهار، رحیم (۱۳۹۵) «حقوق جهانگردان غیرمسلمان در کشورهای اسلامی» مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
۳۱. ویسی، هادی (۱۳۹۶). بررسی سیاست گذاری صنعت گردشگری در قوانین بالادستی جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه مطالعات راهبردی سیاست گذاری عمومی، دوره ۷، شماره ۲، صص، ۹۳-۱۱۲.
۳۲. هاشمی، سید محمد، (۱۳۷۸)، حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران، ج 1، تهران: نشر دادگستر
۳۳. یزدی مهریزی، محمود، (۱۳۹۳) قوانین و مقررات جهانگردی و هتلداری، انتشارات مهکامه.
34. Ascanio, A. (1992). Turismo: la ciencia social de los viaje. *Estudios y Perspectivas en Turismo*, 1(3), 185- 197.
35. Bandoi, A., Jianu, E., Enescu, M., Axinte, G., Tudor, S., & Firoiu, D. (2020). The Relationship between Development of Tourism, Quality of Life and Sustainable Performance in EU Countries. *Sustainability*, 12(4), 16-28.
36. Beni, M.C (1988). *Analise estrutural do turismo*. Sao Paulo: senac.
37. Burns, P. M. (1999). *An introduction to tourism and anthropology*. Psychology Press.
38. Croes, R., Ridderstaat, J., & Rivera, M. (2018). Asymmetric business cycle effects and tourism demand cycles. *Journal of Travel Research*, 57(4), 419-436.
39. De Vita, G., & Kyaw, K. S. (2016). Tourism development and growth. *Ann. Tour. Res*, 60, 23-26.
40. Dredge, D., & Jamal, T. (2015). Progress in tourism planning and policy: A post-structural perspective on knowledge production. *Tourism Management*, 51, 285-297.
41. Elisabetta Gregorutti (2018). *The Question of Establishing a Code of Ethics for Tourism*.
42. Faber, B., & Gaubert, C. (2019). Tourism and economic development: evidence from Mexico's coastline. *American Economic Review*, 109(6), 245-293.

43. Gossling, S., & Peeters, P. (2015). Assessing tourism's global environmental impact 1900–2050. *Journal of Sustainable Tourism*, 23(5), 639-659.
44. Guinchard, Consultant (2018). *Final report concerning a possible future Convention on Cooperation and Access to Justice for International Tourists* (Tourism Project, Council on General Affairs and Policy of the Conference – March 2018).
45. Gursoy, D., Chi, C. G., & Dyer, P. (2010). Locals' attitudes toward mass and alternative tourism: The case of Sunshine Coast, Australia. *Journal of Travel Research*, 49(3), 381-394.
46. Kamarudin, L. M., & Ismail, H. N. (2018). The roles of tour agencies in developing Muslim-friendly tourism packages and its implications to Malaysia. *Journal of Fundamental and Applied Sciences*, 10(3S), 866-876.
47. Kamble, Z., & Bouchon, F. (2014). Tourism planning and a nation's vision: A review of the tourism policy of Sri Lanka. *Procedia: social and behavioral sciences*, 144, 229-236.
48. Kusters, M. J. (1984). The deficiencies of tourism science without political science comment on Richter. *Annals of Tourism Research*, 11(4), 610-612.
49. Krippendorf, J. (1989). *Sociologia do turismo: para uma nova compreensão do lazer e das viagens*. Rio de Janeiro: Civilização Brasileira.
50. Leiper, N. (2008). Why 'the tourism industry' is misleading as a generic expression: The case for the plural variation, 'tourism industries'. *Tourism Management*, 29(2), 237-251.
51. Lieberman, K., & Nissen, B. (2005). *Ethics in the hospitality and tourism industry*. Amer Hotel & Motel Assn.
52. Mihalic, T. (2016). Sustainable-responsible tourism discourse—Towards 'responsustable' tourism. *Journal of Cleaner Production*, 111, 461-470.
53. Molina, s (2003) *o pis – turism*. Sao Paulo: aleph
54. Nechar, m. c and Cortes, m. l (2006). *Notas a la investigacion turistica Mexico Universidad de Quintana roo*.
55. Parma, I. P. G. (2019, November). Principles of Tourism Code of Ethics and Community Priority Rights in Tourism Management Based on Regional Regulation No. 1 of 2014 Concerning the Implementation of Tourism in Buleleng Regency. In *International Conference on Tourism, Economics, Accounting, Management, and Social Science (TEAMS 19)*. Atlantis Press.
56. Ren, T., Can, M., Paramati, S. R., Fang, J., & Wu, W. (2019). The impact of tourism quality on economic development and environment: Evidence from mediterranean countries. *Sustainability*, 11(8), 2296.

57. Sessa, A. (1985). *La scienza dei sistemi per I piani regionali di sviluppo turistico* In A. Sessa (Ed) *la scienza dei sistemi per lo sviluppo del turismo* (pp 53- 107).
58. Sharpley, R. (2002). Tourism: a vehicle for development?. *Tourism and development: Concepts and issues*, 11-34.
59. Stylidis, D., Biran, A., Sit, J., & Szivas, E. M. (2014). Residents' support for tourism development: The role of residents' place image and perceived tourism impacts. *Tourism Management*, 45, 260-274.
60. Telfer, D. & Sharpley, R. (2008), *Tourism and Development in the Developing country*, Routledge, USA & Canada.
61. Thestsane, M. (2019). Local Community Participation in Tourism Development: The Case of Katse Villages in Lesotho. *Athens Journal of Tourism*, 6(2), 123-140.
62. Trigo, L.G.G (1998). *A Sociedade po – industrial e o profissional em turismo*. Campinas: Papirus.